

« Սակայն ոմանք կուզեն հաւտառցնել մեզի թէ այդպիսի բաներ իրեն հին եւ սովորական են եղեր . վերջապէս ինչ եղեր-եղեր-եւս այնչափ դատելով չ պիտի ընթանամ այս նամակին մէջ . իրեն ինչ որչափ հարցանելով եղբեզ մեղադրելով :

« Դրած չես, թէ իրաւ է արդեօք Օ. Եսիսկոպոսը յետ այսմ ամենայնի այժմ Ս. Բաղդէսի վանքին վանահայր է կարգուած . մէկտրոնք արդեօք ուր են եւ ինչ վիճակի վիճակուած : Սամբէ Ս. ինչ տալիս ունէր Տայրիկին հետ աւրուելու, ափսոս չէր իրեն, ասա երանելի ինչ պիտի վառակիս վառակածէր . աւելի, որովհետեւ իր սրտի ուղած ամէն բաննալ ունի . . . բաց ի միայն . . . »

« Ինչո՞ւ արդեօք այդ ողորմելի Ս. Մէկ Երկուքը եւ Բաշտի Չորս Տինգնայդ չափ կ'ցիմարանան ժամանակիս անգարտելի զօրութեան հետը կ'ուր բանալու ճակատ տալու ողորմելիք : Բայց ոչ իհարկէ զբռնուար կ'թուի . սովորած են ուտել որչափ ուտեցին, խօսիլ ինչպէս կ'ամենայնի եւ առնել ինչպէս հաճէին . . . վայ, վայ, վայ, այդ Ս. Կորապետի կամ Ս. Չոյ առաջնորդներուն, արդեօք ինչեղանք բաշտի մինչեւ ազատուեր են . . . Տայրիկի տունը շէն, ոչ կ'վախնայ ոչ կ'ամենայն :

« Ըտանկ չըրա՞ւ երբեմն որ մեր Շարան պէյը եւ ամեն իշխան ազաներ իրեն տառի ու հոգառակորդ եղան, ու այնքան աշխատեցան աշխատեցան դեռ ծուխը քիթերէն ելած չէ . էյ ժամանակ : Բո՞ւնք արդեօք չեն լսեր Վանայ ահագին իշխանաց կողմէ . Տայրիկանին դէմ, բայց վերջապէս յողթուեցան, չեն համեմատեր մէյը գիրենք Ս. Շարան Պէյի պէս մարդու մը հետ . որ այսօր խոնարհած է :

« Երանի՛ թէ ձայնս այդ վարդապետներուն ալ հասնէր, եւ ասէի իրենց, — Իրեմեանին ձեռք մի՛ձգէք, ողիկիայ Պատրիարքներու, Լալիսկոպոսներու եւ եւս Ս. Եւստորներու ձեռքիւ թռչեր ազատ . ձեր ձեռները դարձուցէք զձեզ բռնելու . . . Իրեմեանին վրայ ճշմարտութեան լաջ եւ լաջ մը կայ պահապան » :

« Հրացաններ կ'զարկուին արդեօք ասկալին, կամ աղօնց դաւաճան ասիթներ կ'փնտառէն թէ ոչ :

« Ինչ եւ իցէ, Աստուած ողորմած է . ամէն բան իր կարգին կ'հասնի . աս այժմ կը կարգանք Երազիրները որ Ագոստին Արչուեթիւնը նոր կերպ տնօրէնութեանց հետ է այդ մասին . եւ արդէն Տայրիկ տեղէր ի կարին մեկնած է ողջունք, Աստուծով շուտ կ'հասնի Պալատ, եւ ամէն բանը իր տեղն կ'առնէ :

« Բայց դու ինչո՞ւ չես գրեր, չես հրատարակեր այդ անցքերը մի քան միջոցէ, եւ այս մասին կ'ցաւիմք զմէ արդարեւ, վախճեցէ, արդեօք գայլեր զբեզ կուտեն, բարբարոսներ զբեզ կ'սեղդեն, նենգաւորներ զբեզ կ'սղանեն . Աստուած յուսոյ : « Սբ. պէս զէն շուրջ եղեցի զբեւ ճշմարտութիւն նորա » :

« Դուցէ չհրատարակես, անոր համար չեմ ուզեր գրել մեր Վանայ Ս. Բաղդէսի անցեալ տարուան ծախել տուած Ս. մեռածները Լըճէշու եւ Լըճէնու քաւառներու մէջ . Չեմ գրեր, թէ երբեք անհոգ է բաղադրա գպրատանց բարեկարգութեան մասին :

« Չեմ գրեր, թէ բոլորովին ժողովրդեան վիճակը բարձի թողի բրած, իր եկամուտն ու հեշտութիւնը կ'հողայ, եւ այն իրեն թխերիմ հին իշխաններէն նոր նոր բարեկամ կ'որսայ . . . որպէսզի, ովգիսէ, օրէ, Յորժամ ի բաց լինիցի ի անտեսութենէն, ընկոյցին զինք, ի յարկս իւրեանց » : Չեմ գրեր, թէ ազգային ամէն բան անկարգ եւ անիրաւ ընթացքի մէջ է . Չեմ գրեր, թէ ինչպէս ծանր ծանր պաշտօններ կ'զնէ վանահայրներու վրին, այսինքն ասի պատահել, ասոր համար է որ վանքերը մէկ անգամ շինութեան եւ ճոխութեան կարգը չ գտան » :

« Չեմ գրեր, թէ կարմրո որայ Ս. Բաղդէսի թաւածածնի վանքը դարձուցած է իւր սեպհական չիւթիկիմ, մէկալ վանքերէն նորէն տաւարներ կ'ժողվէ լեցնէ հոն, — Չ գիտեմ թէ այն վանքի տաւարներ ինչ եղան . մեկներ կ'երան արդեօք : Չեմ գրեր, թէ այն կարմրո որայ վանքին նոր վանահայր մը կ'որոգէր Ս. Բաղդէսի, որ ոչ միայն անվեպար եւ անմեքուք եւ անշնորհք, այլ գրեթէ կ'իտառաճիկ հայ աշխարհականը . թե լաւ

եան Սարգիս. աշխարհաճաշակ իւր անար-
ժան եւ բարբարոս գործքերով : Այս այն
է որ շ . խորմեանէն յառաջ Վարազայ
վանահայրն էր . . . եւ ինչ որ կանէր չեմ
գրեր :

« Ս երջապէս ամենեւին բանմը չեմ գը-
րեր, չէ չէ, վասնզի դու այն չես որ գրած-
ներս հրատարակես, դու ինք գլխէքդ փոխեր
ես . . . » :

Վանէն գրուած ուրիշ նամակէմը ալ
հետեւեալ անդեկութիւնները կ'ապշեմք .

« Սպարկերտու, Պարլարու, Սոփայ, եւ
ներքին Քիւրախտանու թէ Հայ եւ թէ
Քիւրդ բնակիչներ . այն կողմերու բռնա-
ւոր եւ անիրաւ Քրդերու հարստահարու-
թեանց չի կրնարով դիմանալ, իրենց կայք
եւ գոյքը ձգած՝ ընտանեաց ձեռքէն բըռ-
նած՝ ոմանք Սյրարաւ, ոմանք Պարսկա-
հայք . եւ ոմանք ալ քաղաքիս մէջ ցրուե-
ցան, որոնք ըստ ամենայնի մերկ եւ ողորմե-
լի ասոնց վրայ նայող զգայուն աչքը առանց
արտասուելու չի կրնար անցնիլ :
Քրդեր ճամփներու բակը եւ Հայեր խիւ-
ղեցեաց բակերը, ու ասոյին անդին փողոց-
ներու մէջ գրուած կ'մուրան :

« Բարանից Ս . Խաչի հեշակաւոր վանքը
որ լիթամարայ կաթողիկոսի վիճակի մէջնէ,
աւանդ սրբութիւն արգութեանց տեղ բրդե-
բու բնակարան դարձեր է :

« Կապուտկողայ վանքը . որ դարձեալ
Աղթամարայ վիճակնէ, իր անպիտան վա-
նահայր Աբրահամ վարդապետի անհոգու-
թեամբ անտանոց բնակարան դարձած է,
անոր մէջի մարդիկ կ'պատմեն թէ 8—10
տարիէն ի վեր հոն տեղ ժամատացութիւն
չէ եղեր : Այս վանքը՝ որ Սոփայի Ս,
Յակովբ հայրապետի վանքն է, բաւականին
թէ մ. տար, ոչխար եւ տաւար ունի . զորս
յիշեալ վանահայր կ'վառնէ, եւ 20000 զու-
ռու չէն աւելի պարտք ձգած է վանքի
փրայ :

Նամակն աւ Սոփայ

— Դրմեաու Տ . Ըւեթիսի տղերը մաշերէ .
Սոփայ Բաաջնորդութեան շրջանը հասեր է :

Այս խմատով նամակմը գրուած է մեզ
Սոփայն՝ որոյ բովանդակութիւնը կ'ընդունւի
եթէ հարկ եղաւ ուրիշ անգամ հրատարա-
կել : Ս եր գրուած պարբերութեանն եւ
Արգոյ նամակագրի խօսքերէն, եւ զանազան
համբաւներէն բաղմապատիկ հետեւեութիւն-
ներ կ'լինին . կը հետեւի ուրեմն, թէ Սոփ-
այ մէջ եւ թէ քանիմ գեղերու մէջ կաշ-
խատին կաշխատին տակաւին զԱռաջնորդ
փոխելու խորհուրդ . եւ փորձ անել . եւ տ-
նոր համար մահտերներ կ'կնքուին կղզիւնին
. . . կը հետեւի թէ խաբլօղներ եւ հաւա-
տացողներ կան տակաւին թէ Սամբէ Վ .
կամ ուրիշմը որ վիճակիս մէջ կաշխատի ըզ-
տիւ եւ զղիշեր, քանիմ օրէն զինի Սոփ-
առաջնորդութեան հրովարտակ եւ կոնդակ
պիտի ընդունին . . . կը հետեւի թէ տակա-
ւին անբարի անձնք պիտի յաղթահարեն,
ճշմարտութեան եւ հատարակաց իրաւանց .
պիտի ընկճեն կրկին ընկճեալ անձանց կեւ-
դանութիւն եւ փրկութիւնը . . . կը հետե-
ւի վերջապէս ինչ որ կ'մտածուի իրենց
մէ . . . :

Այդպէս չէ, միամիտներ . սոցու հետեւ
կանգ առէք, ժամ հասեալ է « Ի վերայ
հզօրաց հզօրագոյն դատաստան պարց է
. . . » :

— Երկար նամակմալ Այսբինէն ընդունած
եմք . յորում լինն անբաւականութիւնք ի
մասին այնտեղի Ս . Առաջնորդին :

Սեք ոչ միայն կ'ցուինք, այլեւ կ'հրա-
ժարինք մեր գրչի տակ առնելէ բայց ինչ
անեմք . ճշմարտութեան ձայնին եւ Ազգի
օգտին պարտական եմք : Սեքմէ դատ-
ղութիւն աւելցնել հարկ չ կայ . բայց միայն
քանիմ աղաչանք ուղիւրձել պատկառանք
սոյն նամակներու եմթտիայ եղող անձանց :

Կաղաչուի Այսբինյ Սրբազանին, որ բա-
րեհաճի սիրել Սահմանադրութեան սեւեւը
եւ ընդունել տնոր փրկարար գոյս թիւնը :

1. Տես Արժուիկ թիւ 4 :

եւ ոչ թէ Սահմանադրութեան երգերը երգելէն զգուիլ, ու հանդէսմը մէջ Սահմանադրութեան համար առաջարկուած բաժակը իր ձեռքէն յիսա տալ — վայ վայ գլինին պղծեցաւ ասելով, նորէն լուանալ արեւ տալ, եւ ապա իրեն հաճոյական առաջարկութեամբ անուշցնելով իւր բաժակը խմել։ Սողաչու ի իրեն, որ փոխանակ միայն իր անձին հոգ տանելուն, եւ ինչպէս կասին, ազատ մտաց եւ լուսաւոր անձանց վրայ բռնածալու, անարգ խորհրդատուաց անտալու, եւ շատմը բանեւրուն, սթափի միանցամ վարժարաններու վրայ աչք եւ ձեռք ձգել։ անոք են իւր ազնիւ փառասիրութիւնը. խեղճերուն օգնել, ազգին առաջնորդել գէպի լուսաւոր եւ բարօրեայ ճանապարհը։ Եւ թէ քառմէր գիտողութեան եւ բոլոր կորնեցի ազգայնոց վկայութեան եւ փափաղանոց մեծ յիշատակէ իրեն որ շնորհ անէ Խ. Լուսաւորչի վանուց ոչ բարի վանահայրը Տ. Գ. ի տեղ ուրիշ արժանաւորմը նշանակել։ Ի՞նչք կողաչինք զինքը եւ կարծենք այսպէսով կարելի է իւր անձին պատիւը վասակել։ Դառանքաւորաց վարժարան մը կայ Կարնայ մէջ, չեմ գիտեր անոր վրայինչ աչքով կ'հայր Սրբազան։

Այրմանք չէ, մինչեւ ցայսօր Ազգային օրինաւոր ժողով մը չունի Կարնի՝ ոչ կրօնական ոչ քաղաքական։ Զու՛ղ չէ, որ եւ ոչ օր մի Կարնոյ մէջ յանուն Սահմանադրութեան սոսկ ծանուցում մը կամ արարողութիւն մը չէ եղեր, թող զգանազան չքեղ հանդէսներ, ճառեր եւ դրուագներ կազմել։

Երկու խօսք ալ լանայ մեր նամակադրերին ասեմք։ Եղբայր, ես սիրով յանձն կառնում այդ քո իրաւացի մեղադրանք, եւ անաւայտանգամ հրատարակելով գրածներդ (թէ պէտեւ տեղ աւելցանց սունկ լով դարձեալ), կը խոստանամ այսուհետեւ չարուեակաւոր հրատարակել։ Բայց իմ փափաքս եւ ազաւանքս այն է որ ինքնատիտ արքայազան ինչպէս ցայժմ բարի համարում ունեցող մէկ մընէ եղեր, այսուհետեւ եւս ոչ միայն ըզնոյն այլ առաւել քան զնոյն սենեակ ջանայ։

Ս՝ Արքայազաններ, անկետղն Հայաստան

կաղաչէ զձեզ, ի ձեր Աստուծոյ եւ Ազգին խնայեցէք Հայոց փոքրիկ հօտին։ Առաջնորդեցէք առաջնորդեցէք Ազգին, ժամանակ կանցնի, ձեր յիշատակը սուրբ թողէք ազգի մէջ, ձեր անունը անուհ՛տ խօսուի մէջ։

Դառնալով ի Սաշ կողաչինք մեր միտմիտները, դադարեցէք դադարեցէք այդ սըխալ ընթացքէն, այսուհետեւ փրկածէ այդ խաւարին աշտանակը. կատարածէ այդ սոսկ թեանքանակը. հնազանդ եցի՛ք ժամանակին. լռեցէք եւ կ'ներս ձեզ։ Ի՞նչ աշխատիք կ'մնասուիք, եւ այն որ ի վերջոյ մնասուելով եւ ամաչելով պիտի զղջաք, արդէն ճանաչեցի՛ք ու զղուեցէք, եւ Ազգը պիտի սիրէ զձեզ։ Տեղի տուէք, ձեր լուսաւորութիւն եւ քարութիւնը եկած հասածէ ձեր դուռը. մի արհամարհէք զանիւ. երբ եւ իցէ որու ձեռքով եւ լինի պիտի տիրեն ձեզի։ Կըրակի դէմ վարագոյրը բռնելով, հեղեղի գէմ աւազ լիցնելով չի բռնուիր։

ԱՅԼԻ

() ու խորհույ։

Ժամացորժին մօտ դրացի օձմը կար։ Ուսկից որ խեղճ մարդու վախալը կու գար։ () մը խմուել կ'մտնէ բան գողտալու, Բայց հոն ուրիշ բան չըլլալով ուտելու։ Գողտատ խարտոց մը խածնելու կըսէին։ Դարձաւ ասի առանց բնաւ մէկ կրքի՝ « Աղարմէլի, քաւ, միտք ինչ ես դրեր, Դիտես, քեզմէ շատ ուժովն ես զըպեր։ Խենդ ո՛ւկ օձիկ, խեղքող սիրեմ, Դաւ տակիմը չորսին մէկն այ մարմնիս Դեւ չիրժամ՝ քու ակռաներդ կ'կտորես, Ժամանակէն, գիտնա՛, միայն կ'լախեմ հոգի։ Եթ խբատ ըլլայ ձեզ, անպիտան ոգիներ որ կ'նայէք միայն խածնել զուրիշներ։

Սակայն ձեր ջանքը փուճ կ'ելլան։ Ինչ կ'կարծէք, ձեր ակռաներն ինչ կ'ընան Այնչափ աղու որ գործոց վըրան։

Գիտնա՛ք որ ձեր ակռաներու գէմ՝ աղամանդ պատեն անոնք հաստատուն։

ԼՍՓՈՒՂԻՆ

Խեղաք իր Տարօնոյ Երծու իկիս Գ. Սուրմաճեանց ճեա Ս. Երծու ոյն։

Ի ՏՊԵՐԸՆԻ Ս. ԵՐԾՈՒՄՆ